

VNS 1/2021 vp Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko

VaaliJalan kuntayhtymä | 4.5.2021

Esityksen sisältö

1. Vaalijalan jäsenkunnat ja kumppanit
2. Toimintasektorit ja palvelukapasiteetti
3. Vaativan erityisen tuen oppilaat
4. Vaativan konsultaation kehittäminen
5. Perusopetuksen rahoitus
6. Alueellisen erityisopetuksen turvaaminen
7. Laajennettu oppivelvollisuus
8. Avoin korkeakoulu

Jäsenkunnat ja kumppanit

Vaalijala on Savon erityishuoltopiiri, jolla on jäsenkuntien kanssa rinnakkainen erityishuollon järjestämisvelvollisuus

Kotipaikka on Pieksämäki (Etelä-Savon tuleva hyvinvointialue), jäsenkuntia on 33

- 31 kuntaa Savosta
- 1 Päijät-Hämeestä (Hartola)
- 1 Keski-Suomesta (Muurame)

Puitesopimuskuntia ja -kuntayhtymiä 10 pääosin Keski-Suomesta

Vaativimpia kuntoutuspalveluja myytiin 16 maakuntaan vuonna 2020

Vaalijalan toimintasektorit

1. Nenonpellon yksiköt (noin 650 työntekijää)
2. **Asiantuntijapalvelut (noin 80 tt)**
3. Perusopetus (noin 30 tt + noin 50 avustajaa)
4. Asuminen ja tekeminen (noin 560 tt)
5. Tukipalvelut (noin 80 tt)

hallinto, kiinteistöpalvelut, ict, ravintopalvelut

Sektorit 1,2 ja 3 muodostavat **osaamis- ja tukikeskuksen**

Työntekijöitä yhteensä noin **1400**

Vaalijalan palvelut valtakunnallisia

	2017	2018	2019	2020	M€
• Pohjois-Savo	42 %	41,4 %	36,0 %	33,5 %	22,7
• Etelä-Savo	38 %	36,9 %	34,3 %	29,3 %	19,8
• Keski-Suomi	10 %	11,0 %	12,6 %	12,6 %	8,5
• Pohjois-Karjala	3 %	2,0 %	1,1 %	2,1 %	1,4
• Muut (12 kpl)	7 %	8,7 %	16,1 %	22,8 %	15,2

Toimintatuotot yhteensä 75,8 M€ vuonna 2020.

Jäsenkunnat 64 % ja ulkokunnat 36 %. Kuntoutuksesta euroina noin **60 %** valtakunnallista palvelutoimintaa vuonna 2020.

Myynti ulkokunnille vuonna 2019 olivat noin 17 M€, v. 2020 **24,3 M€ ja** arvio v. 2021 **26 M€**. Soteuudistuksen jälkeen Etelä-Savon hyvinvointialueen osuus palveluista euroina olisi noin **27 %**.

Pieksämäen Nenonpellossa

- Kuntoutuspaikkoja käytössä yhteensä **170**,
Nenonpellossa 136 ja muualla Pieksämäellä 34 paikkaa
- Sateenkaaren erityiskoulu Pieksämäellä
 - Keskimäärin 87 oppilasta perusopetuksessa
 - Koulun kirjoilla olevia oppilaita 72
 - Tilapäisiä oppilaita keskimäärin 15-20/viikko
 - Lähikunnista kotoa käyviä oppilaita 30, loput oppilaskodeista
- Lasten ja nuorten oppilaskoteja 12 ja niissä paikkoja 65 perusopetusikäisille
 - Toteuttavat vaativan erityistason kuntoutusta
 - Lähetteet vammaispalveluista, terveydenhuollosta, lastensuojelusta

Vaativan erityisen tuen oppilaat 1/2

- Vaikeimmin kehitysvammaiset oppilaat
 - Heillä on vaativia hoidollisia ja kuntoutuksellisia tarpeita. Oppilailla on vaikea liikuntavamma tai ei ollenkaan liikkumiskykyä, aistivammoja ja muita fyysisiä sairauksia. Oppilaat tarvitsevat erilaisia apuvälineitä, soveltuvan oppimisympäristön sekä fyysistä avustamista. Oppilaat käyttävät puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja ja tarvitsevat apua kaikissa päivittäisissä toiminnoissa. Opetus järjestetään toiminta-alueittain.
- Autismin kirjon oppilaat
 - Usein oppilailla on lisädiagnoosina eriasteinen kehitysviive, kehitysvamma tai keskittymis- ja ylivilkkaushäiriö. Oppilaat tarvitsevat säännöllistä ohjausta sosiaalisuuteen ja kommunikointiin puhetta tukevilla ja korvaavilla keinoilla. Vuorovaikutus- ja tunne-elämän taidot ovat usein puutteellisia. Oppilailla on aistien yli- ja aliherkkyyksiä, erityisiä mielenkiinnon kohteita, toistavaa käyttäytymistä sekä itseen ja/tai ympäristöön kohdistuvaa aggressiivisuutta. Oppilaat tarvitsevat kokoaikaista toiminnanohjausta, ennakkointia ja arjen asioiden strukturointia. Opetus voi tapahtua toiminta-alueittain tai oppiaineittain

Vaativan erityisen tuen oppilaat 2/2

- Psykososiaalisen tuen oppilaat
 - Oppilaat, joilla on haasteita sosiaalisissa ja tunne-elämän taidoissa ja vuorovaikutuksessa. Lisänä voi olla kehitysvammaisuutta. Oppilailla on käyttäytymisen haasteita sekä itseen ja/ tai toisiin kohdistuvaa aggressiivisuutta. Usein oppilailla on myös laaja-alaisia oppimisvaikeuksia. Opetuksen järjestäminen vaatii vahvoja tukitoimenpiteitä ja toimivia oppimisympäristöjä eriyttämistiloihin. Erityisopettajan lisäksi tarvitaan useamman aikuisen moniammatillista työpanosta. Opetus järjestetään toiminta-alueittain tai oppiaineittain.

Vaativan konsultaation kehittäminen

- Vaativan erityisen tuen oppilaat ovat marginaaliryhmä, joiden tarpeiden tarkastelu vaatii asiantuntijan ohjauksen, jotta oppilas saa yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset palvelut suhteessa muihin oppilaisiin.
- Kehitysehdotus: Kunnille tulisi ohjata korvamerkittyä rahaa vaativan konsultaation palveluiden ostamiseen.
 - Palvelun tuottajina voisivat olla esimerkiksi Vaatu-koulut.
 - Toimii yhtenä ratkaisuna niissä tilanteissa, kun oppilaan tarpeet ovat suuremmat kuin mihin kunnan koulutoimessa on totuttu vastaamaan.
 - Mikäli kunnilla olisi konsultaatioon käytettävissä korvamerkittyä määrärahaa, kynnys ostaa palveluja olisi matalampi ja oikea-aikaista tukea saataisiin kohdennettua kuntiin: oppilaat, henkilöstö, huoltajat.
 - Ennaltaehkäisee oppilaan koulupudokkuutta, syrjäytymistä ja ohjautumista sairaanhoidon palveluiden piiriin

Rahoitus vastaamaan todellisia kustannuksia

- Psykososiaalista tukea tarvitsevien oppilaiden määrä on kasvanut rajusti viime vuosien aikana. Monilla heistä on itsetuhoisuutta, masentuneisuutta, aggressiivisuutta, päihteiden väärinkäyttöä ja oppimiseen liittyviä haasteita. He tarvitsevat koulunkäyntinsä tueksi yleensä oman lähiohjaajan ja muita erityisopetuksen palveluita. Tällaista tuen tarvetta ei ole kuitenkaan rahoituksessa huomioitu. Heidän kohdallaan rahoitus jää noin 7000 euroon vuositasona.
- Kehitysehdotus: Valtionosuusjärjestelmää tulisi kehittää siten, että vaikeasti psyykkisesti oireilevista lapsista rahoituksen määrä riittäisi kattamaan oppilaan tarvitsemat tukipalvelut. Rahoitusta tulisi voida kohdentaa niille oppilaille, jotka tarvitsevat enemmän tukea selviytyäkseen perusopetuksesta.

Rahoituksen merkitys

- Riittävä rahoitus antaa kouluille mahdollisuuden
 - pitää ryhmäkoot pienempinä
 - palkata enemmän avustajia tukemaan koulunkäyntiä
 - perustaa kouluihin pienryhmiä, joissa voidaan antaa vahvempaa tukea määrääjän
 - panostaa erityisten oppimateriaalien hankintaan oppilaskohtaisesti
 - tarjota enemmän tukiopetusta
- Kun tuen tarpeisiin voidaan vastata riittävillä resursseilla, osa oppilaista selviytyy oman lähikunnan palveluissa eikä tarvitse vaativan erityisen tuen kuntoutus- ja opetuspalveluja

Perusopetuksen kuntakorvaukset 2021

Kotikuntakorvauksen perusosa	7112,84 € - 320,77 € (perusosasta tehtävä vähennys) = <u>6792,07 €</u>
Lisäopetus	<u>8641,88 €</u>
Pidennetty oppivelvollisuus, viisivuotiaille järjestettävä esiopetus	<u>9670,67 €</u>
Pidennetyn oppivelvollisuuden + lisäopetuksen lisärahoitus, vaikeimmin kehitysvammaiset	<u>32 647,09 €</u>
Pidennetyn oppivelvollisuuden + lisäopetuksen lisärahoitus, muut kuin vaikeimmin kehitysvammaiset	<u>20 370,14 €</u>

Alueellinen erityisopetus

- Ei ole tarkoituksenmukaista, että kaikki saavuttaisivat sen osaamisen ja asiantuntijuuden, jota tällä hetkellä on vaativan erityisen tuen kouluilla. Osaamisen jakaminen ja konsultaatio on keinoja auttaa ja tukea kuntien perusopetuksen järjestämistä.
- Tuleva sote-uudistus uhkaa erityishuoltopiirien ylläpitämiä erityiskouluja. Mikäli uudistus toteutuu suunnitelman mukaan, Sateenkaaren erityiskoulun ylläpitäjänä ei voi jatkaa enää Vaalijalan kuntayhtymä. Opetuspalveluiden jatkuminen entisillä resursseilla on epätodennäköistä. Vaalijalan kuntayhtymä oppilaskodit ovat maksaneet koulun ohjaajien palkkakuluja noin 50 lähiohjaajan verran vuositasolla. Vastaava toiminta tuskin voi jatkua, mikäli koulu siirtyy toiselle organisaatiolle. Uhkana on asiantuntijuuden ja osaamisen katoaminen alueelta.
- Kehitysehdotus: Laissa tulisi huomioida, että hyvinvointiyhtymät, jotka tuottavat lasten ja nuorten sosiaali- ja terveyspalveluita, voisivat järjestää perusopetusta suoraan lain nojalla.

Laajennettu oppivelvollisuus

- Laajennettu oppivelvollisuus lisää oppilaiden tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Uudistusta tehdessä ei ole kuitenkaan huomioitu alueellista eriarvoisuutta. Kuinka kaikille turvataan yhtäläiset mahdollisuudet hakeutua toiselle asteelle? Onko kaikille opiskelupaikan tarvitseville varattu riittävästi opiskelupaikkoja. Alueelliset erot ovat tällä hetkellä suuria. On jo nyt nähtävissä, että osa jää ilman opiskelupaikkaa, koska opiskelupaikka sijaitsee liian kaukana eikä riittävän tuettuja asumispalveluja ole tarjolla.
- Kehitysehdotus: Lisätään jatko-opetuspaikkojen määrää toisen asteen oppilaitoksissa. Kerätään alueellista tietoa, jotta opiskelupaikkojen määrää voidaan alueellisesti kohdentaa oikein. Huolehditaan, että vaativan erityisen tuen oppilaille on tarjolla opetusta, joka vastaa heidän tarpeisiinsa. Huolehditaan myös siitä, että oppilaan opiskeluun tarvitsemat tukitoimet säilyvät perusopetuksesta toiselle asteelle siirryttäessä.

Avoim korkeakoulu

- Selonteossa todetaan, että avoimen korkeakouluväylän kautta korkeakouluihin otetaan noin 4 prosenttia tutkinto-opiskelijoista. Väylän merkitys on vähäinen erityisesti aloilla, joilla hakijoita on paljon. Avoimesta korkeakoulutuksen väylästä voitaisiin kuitenkin kehittää nykyistä yhdenvertaisempi ja merkittävämpi tapa osoittaa korkeakoulutuksessa tarvittavaa osaamista
- Kehitysehdotus: Vaalijalassa on hyvät kokemukset avoimen korkeakouluväylän käyttämisestä opintopolulla lähihoitajasta sairaanhoitajaksi. Tulemme edistämään seuraavaksi opintopolkua lähihoitajasta sosionomiksi. Tämä soveltuu hyvin jo ammatissa toimivalle henkilölle monimuotoisuutensa vuoksi. Työelämälähtöisellä koulutuksella työnantaja saa sitä osaamista, mitä organisaatiossa tarvitaan ja toisaalta työntekijä työllistyy juuri siihen työhön, mihin hänellä on asiantuntijuus. Myös vaativan erityisen tuen kouluille voisi tällä tavoin saada osaavia opettajia.

Soteuudistuksen pahimmat riskit

- Sateenkaaren erityiskoulun toiminta lakkautuu: mihin oppilaat ohjautuvat jatkossa?
- Sateenkaaren erityiskoulun asiantuntijuutta alueella ei ole enää olemassa
- Sateenkaaren koulu siirtyy Pieksämäen kaupungin alaisuuteen: miten toiminta taloudellisesti turvataan? Nykyisin Vaalijalan oppilaskodit ovat tukeneet koulun taloutta palkkaamalla 50 lähiohjaajaa kouluun.
- Miten oppilaskodeilla tapahtuva opetus järjestetään, jos opetus ja kuntoutus ovat eri työnantajilla: työturvallisuus, tietojen siirtäminen, salassa pito jne.
- Miten turvataan jatko-opintoihin pääsy, kun Vaalijalan taloudellista panostusta ei ole enää käytettävissä?
- Kuka järjestää intervallioppilaiden koulunkäynnin, jos kunnalla ei ole siihen velvoitetta?

Tavoitteena hyvinvointiyhtymä

- Vaalijalan tavoite on jatkaa soteuudistuksen jälkeen hyvinvointialueiden (2-4 kpl) omistamana hyvinvointiyhtymänä, jolla on perusopetuksen järjestämislupa
- Tavoite edellyttää muutosta hallituksen sotelakiesitykseen eduskunnalle (hallituksen esityksessä toimialarajaus)
 - Asiasta on keskusteltu useiden puolueiden kansanedustajien kanssa ja tavoite on realistinen, olemme olleet kuultavina sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnassa ja hallintovaliokunnassa
 - Asiaa on ajettu yhdessä Eteva kuntayhtymän ja Kärkällä samkommunin kanssa
 - Hyvinvointiyhtymällä ei tarvitse olla palvelujen järjestämisvastuuta
 - Voisiko lainsäädännössä suoraan mahdollistaa perusopetuksen järjestämisen hyvinvointiyhtymissä?

Vaalijalan arvot

- **Ymmärtäminen ja vuorovaikutus**
 - Jokaisella ihmisellä on oikeus tulla ymmärretyksi ja ymmärtää, mitä hänen ympärillään tapahtuu. Silloin kun puhetta ei ole, käytössä ovat puhetta korvaavat muut kommunikaatiokeinot
- **Vastuullisuus**
- **Osaavuus**

www.vaalijala.fi www.facebook.com/vaalijala

www.instagram.com/vaalijalainsta/

www.aidostileveammathartiat.fi